

Greta, Gro och alla världens arbetsterapeuter

Att synliggöra arbetsterapeuters bidrag i utvecklingen av ett hållbart samhälle är sedan 2015 en del av Sveriges Arbetsterapeuters vision. Som professions- och fackförbund har vi ett självklart ansvar för att driva frågor som leder till en ekologisk, ekonomisk och socialt hållbar samhällsutveckling. Som profession kan vi göra skillnad och som ett starkt professionsförbund har vi kraften att förändra.

Av Ida Kåhlin

Ida Kåhlin er ergoterapeut, doktor i filosofi, universitetslektor i arbetsterapi ved Linköpings universitet og forbundsleder i Sveriges Arbetsterapeuter.

Aldrig har fokuset på hållbar utvikling varit større. Även om vi sedan 1970-talet har sett ett successivt ökat intresse för miljö, klimat och hållbarhet så är dessa frågor nu mer eller mindre en integrerad del av såväl politiska diskussioner som vardagliga samtal. Greta Thunberg betraktas idag som en av de främsta katalysatorerna bakom det ökade intresset för hållbarhets- och klimatfrågor. Endast sjutton år gammal, men med ett brinnande engagemang har hon fått ledare över hela världen att lyssna till det tydliga budskapet – gör som klimatforskarna säger. Greta har fått miljontals människor runt om på vår planet att gå samman och manifesteras för en hållbar utvikling. Kraften i sociala medier ska inte underkattas.

Även FN:s Agenda 2030 (1) har fått ett stort genomslag i samhället. Både små och stora organisationer inom såväl offentlig som privat verksamhet strävar efter att tydliggöra hur de på

olika sätt bidrar till de 17 globala målens huvudsakliga syften; att utrota fattigdom, stoppa klimatförändringar och skapa fredliga och trygga samhällen. Även om coronapandemin dämpat hållbarhetsdebatten något så finns frågorna med i bakgrunden. Hur kan vi med gemensamma krafter förändra våra levnadssätt så att vi får jordens resurser att räcka till? Hur kan vi tillsammans nå en ekologisk, ekonomisk och social hållbar utvikling?

GRO OCH GRETA

Ur ett mer nutidshistoriskt perspektiv kan begreppet hållbar utvikling relateras till ännu en stark nordisk kvinna, Gro Harlem Brundtland. Gro och Greta – kvinnor av olika generationer, men lika starka i sin övertygelse. Det var nämligen i mitten av 1980-talet i samband med *FN:s World Commission on Environment and Development*, under ledning av den tidigare norska statministern, som begreppet hållbar utvikling etablerades. I Brundtlandrappor-

Det er ingen interessekonflikter knyttet til denne artikkelen.

Greta Thunberg har fått ledare över hela världen att lyssna till det tydliga budskapet: Gör som klimatforskarna säger.
Foto: Mostphotos/Hans Christiansson

ten (2) beskrevs för första gången hållbar utveckling som «en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov». Det är en definition som används än idag och som har fått vara vägledande för allt arbete för en hållbar utveckling sedan dess.

I Brundtlandrapporten tydliggjordes också att hållbar samhällsutveckling innefattar tre dimensioner som samspelar och ständigt är i rörelse – ekologisk utveckling, ekonomisk utveckling och social utveckling. Även om detta perspektiv funnits med sedan dess så var det först när Agenda 2030 och de 17 globala målen antogs av FN 2015 som betydelsen av samverkan mel-

lan de tre dimensionerna fick sitt stora genomslag. Miljö och samhällsutveckling ska inte längre betraktas som separata frågor. Hållbar utveckling omfattar mer än människors relation till ekosystemet. Det handlar om demokrati, delaktighet, mångfald, mänskliga rättigheter, och det handlar om hälsa.

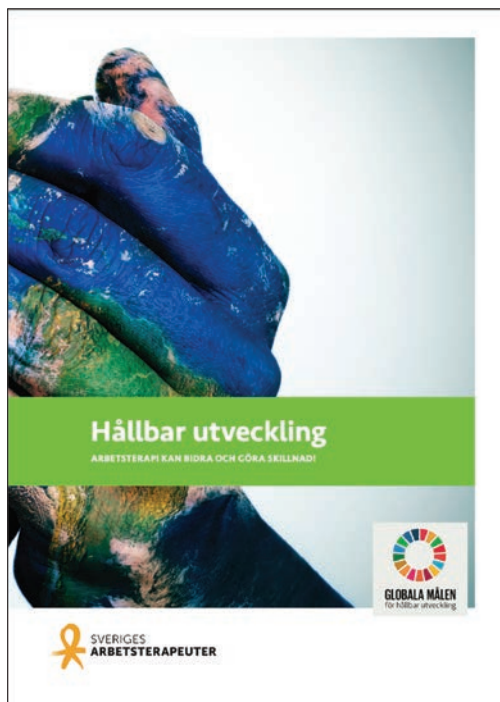
För drygt tio år sedan tydliggjorde världshälsoorganisationen, WHO, att klimatförändringar påverkar faktorer som är avgörande för människors hälsa och att alla hälsoprofessioner har ett ansvar för att förespråka och öka medvetenheten om detta (3). Det var också då som resonemang kring ekologi och hållbar utveckling började dyka upp i arbetsterapeutisk litteratur. En av de första

att lyfta dessa frågor var professor Ann Wilcock som tydligt propagerade för det bidrag till en hållbar utveckling som arbetsterapeuter skulle kunna göra på både individ- och samhällsnivå.

«The way forward is to be part of the economic and ecological debate, with the occupation for health needs at the forefront of the agenda. It is a different role, but it is the practice of occupational therapy at the global level»

Wilcock, 2010 (4)

Dessa ord skrev Wilcock ungefär samtidigt som Sveriges Arbetsterapeuters dåvarande förbundsstyrelse började formulera sitt första ställningstagande om hållbar utveckling och arbetsterapi.

Sveriges Arbetsterapeuter har vidareutviklet sitt förhållande till FNs globala mål och givit ut heftet *Hållbar utveckling – arbetsterapi kan bidra och göra skillnad*. Det kan lastas gratis ned från nettsidan deres.se.

Budskapet bakom dessa ord har varit en betydande drivkraft för förbundets engagemang och arbete sedan dess. Den kompetens som vår profession besitter är ett viktigt bidrag i strävan efter en hållbar utveckling och som professionsförbund är det vårt ansvar att synliggöra det. Vi har en röst som vi måste använda.

AKTIV ROLLE I KLIMATFRÅGOR

Sveriges Arbetsterapeuters arbete med frågan om hållbar utveckling startade alltså för tio år sedan och har på olika sätt utvecklats sedan dess. I november 2010, antog Sveriges Arbetsterapeuters fullmäktigemöte sitt första ställningstagande om arbetsterapi och hållbar utveckling. Ställningstagandet antogs inte utan diskussion. Många inlägg från talarstolen ifrågasatte förslaget relevans för

professionen, men ställningstagandet gick igenom och Sveriges Arbetsterapeuter blev då det första arbetsterapeutförbundet i världen som lyfte frågorna ur ett professionsperspektiv. Skriften som därefter togs fram översattes till engelska och bidrog till ett internationellt intresse från länder som Kanada, Japan och Storbritannien – och inte minst från vår världsorganisation, World Federation of Occupational Therapists (WFOT), som 2012 antog sitt ställningstagande kring hållbar utveckling, *Environmental sustainability, sustainable practice within occupational therapy* (5). Sveriges Arbetsterapeuter har sedan dess haft en aktiv roll i det arbete som WFOT bedriver kring klimatfrågor och hållbar utveckling, exempelvis i skriften *Sustainability Matters: Guidning Principles for Sustainability in Occupational Therapy Practice, Education and Scholarship* (6) och senast i samband med det specialnummer på temat som gavs ut av WFOT Bulletinen i april 2020 (7).

NY VISJON

Vid Sveriges Arbetsterapeuters fullmäktige i november 2015 stärktes ytterligare förbundets arbete för en hållbar samhällsutveckling. Vid mötet beslutades om en ny vision där det tydligt framgår att förbundet verkar för kunskapsbaserad arbetsterapi som en erkänd väg till ett jämlikt och hållbart samhälle (8). Denna vision, beslutad att gälla fram till 2021, har sedan brutits ner i olika aktiviteter i förbundets verksamhetsplan som innefattar olika aspekter av hållbarhet.

Ett exempel är att vi i 2017 vidareutvecklade vårt tidigare ställningstagande i relation till

FNs globala mål. Resultatet blev skriften *Hållbar utveckling – arbetsterapi kan bidra och göra skillnad* (9). Vi har publicerat flera temanummer av Tidskriften *Arbetsterapeuten* och debattartiklar kring ämnet och inte minst har vi tillsammans med övriga nordiska arbetsterapeutförbund genomfört samverkansprojektet kring hälsoekonomi som har en tydlig koppling till arbetsterapiens bidrag till en ekonomisk hållbarhet (10).

Skrivningar kring hållbar utveckling finns nu också med i de för svenska arbetsterapeuter två mest grundläggande och viktiga professionsdokumenten – kompetensbeskrivningarna och etisk kod. I kompetensbeskrivning för arbetsterapeuter anges sedan 2015 att arbetsterapeuter har kompetens att verka för att tillgängliga resurser nyttjas på ett ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbart sätt (11). Detta är ett viktigt tillägg, dels för att kunna diskutera arbetsterapeuters kompetens och samhällsbidrag med arbetsgivare och beslutsfattare, dels för att säkerställa att dessa frågor adresseras i arbetsterapeututbildningen. Vid fullmäktigemötet 2018 förstärktes även förbundets etiska kod med skrivningar kring hållbar utveckling (12). Att i sin professionsutövning verka för en hållbar utveckling i enlighet med FN:s globala mål är numera en etisk skyldighet för alla svenska arbetsterapeuter.

DIREKT KOPPLING

Sedan Sveriges Arbetsterapeuter skrev sitt första ställningstagande om hållbar utveckling har antalet referenser kring arbetsterapi och hållbar utveckling succesivt blivit fler och argumenten kring aktivtetsvetenskapens och arbetste-

rapins bidrag har utvecklats och fördjupats. Med stöd av detta och i takt med att frågor som rör hållbar utveckling också fått en mer framträdande roll i vårt samhälle generellt har det också blivit lättare att argumentera för arbetsterapeuters bidrag och diskutera detta inom forskningen och med studenter och yrkesverksamma arbetsterapeuter. Det finns en tydlig koppling mellan hållbar utveckling och människors dagliga aktiviteter. Människors aktiviteter har en direkt koppling till användandet av jordens resurser och människors förutsättningar för aktivitet kan vara mer eller mindre hållbara.

Arbetsterapeuters insatser för att skapa förutsättningar för aktivitet, delaktighet och hälsa kan relateras till flera av FN:s 17 globala mål.

- Mål 3: «god hälsa och välbefinnande» är nära kopplat till arbetsterapiens mål att skapa möjligheter för människor i alla åldrar att klara av vardagen, vara delaktiga i samhället och känna att livet är meningsfullt. Hälsosamma levnadsvanor som att välja bort bilen och i stället gå eller cykla till jobbet kan vara ett sätt att ändra sina vardagliga aktiviteter så att de blir mer hållbara och bidrar till bättre hälsa, såväl på individnivå som på samhällelig och global nivå.
- Mål 10: «minskad ojämlikheten» syftar bland annat till att inkludera alla på lika villkor. Här kan arbetsterapeutisk kompetens användas för att se till att produkter och tjänster fungerar för så många som möjligt, utan extra anpassningar eller speciallösningar. Det går att höja tågplattformen, förtydliga infotavlan och ta bort trösklarna

och på så sätt öka den fysiska, kognitiva och kommunikativa tillgängligheten. Ett annat exempel är att säkerställa att bostäder och återvinningsstationer är tillgängliga så att personer med rullstol kan källsortera.

- Mål 12: «hållbara konsumtion och produktion kan också relateras till levnadsvanor och aktivitetsmönster.
- Mål 4: «god utbildning till alla» kan relateras till arbetsterapeutiska insatser i skolan.

Listan kan utvecklas och göras längre, men på det stora hela handlar det bara om allt det vi arbetsterapeuter gör i vårt dagliga arbete. Det är bara ett annat sätt att beskriva vår outcome, vårt bidrag för individ och samhälle. Arbetsterapi är en del av lösningen. Tillsammans är vi en del av en hållbar samhällsutveckling.

Referenser

1. United Nations (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Tillgänglig från: <https://sustainabledevelopment.un.org/>
2. World Commission on Environment and Development (1987). *Our Common future: Brundtland Report*. Tillgänglig från: <http://un-documents.net/our-common-future.pdf>
3. World Health Organization (2010). *Protecting health from climate change. Connecting science, policy and people*. Tillgänglig från: <https://www.who.int/globalchange/publications/list-by-date/en/>
4. Wilcock, A. (2010). I Scaffa, Reitz & Pizzi (red) *Occupational therapy in the promotion of health and wellness*. Philadelphia: F.A. Davis Co.
5. World Federation of Occupational Therapists (2012). *Environmental*

Sustainability, Sustainable Practice within Occupational Therapy. Position Statement. Tillgänglig från: <https://www.wfot.org/resources/environmental-sustainability-sustainable-practice-within-occupational-therapy>

6. World Federation of Occupational Therapists (2018). *Sustainability Matters: Guiding Principles for Sustainability in Occupational Therapy Practice, Education and Scholarship*. Tillgänglig från: <https://www.wfot.org/resources/wfot-sustainability-guiding-principles>
7. Pollard, Galvan & Hudson et al. (2020). *Sustainability in occupational therapy practice, education and scholarship*. WFOT Bulletin, 76 (1): 2-3.
8. Sveriges Arbetsterapeuter (2018). *Vision, strategier och fokusområden 2019-2021*. Tillgänglig från: <https://www.arbetsterapeuterna.se/foerbundet/webbutik/vision-strategier-och-fokusomraaden-2019-2021/>
9. Sveriges Arbetsterapeuter (2017). *Hållbar utveckling – arbetsterapi kan bidra och göra skillnad*. Tillgänglig från: <https://www.arbetsterapeuterna.se/foerbundet/webbutik/haallbar-utveckling-arbetsterapi-kan-bidra-och-goera-skillnad-2017/>
10. Scandinavian Journal of Occupational Therapy Foundation (2020). *Occupational Therapy and Health Economics – A short introduction to health economics and economic evidence for occupational therapy in the field of mental health during working life and health of older people*. Tillgänglig från: <https://www.arbetsterapeuterna.se/profession/aktuellt/arbetsterapi-och-haelsoekonomi/>
11. Sveriges Arbetsterapeuter (2018). *Kompetensbeskrivningar för arbetsterapeuter*. Tillgänglig från: <https://www.arbetsterapeuterna.se/foerbundet/webbutik/kompetensbeskrivningar-foer-arbetsterapeuter-2018/>
12. Sveriges Arbetsterapeuter (2018). *Etisk kod för arbetsterapeuter*. Tillgänglig från: <https://www.arbetsterapeuterna.se/foerbundet/webbutik/etisk-kod-foer-arbetsterapeuter/>